

ARCHIVE COPY

Please return.

Հրատարակութիւն Ամերիկահայոց Արեւելեան Թեմի Ազգային Առաջնորդարանի
A Publication of the Prelacy of the Armenian Apostolic Church of America

Volume VII, No. 4
August 1984

ASSUMPTION OF THE HOLY VIRGIN MARY

The most solemn respect expressed by the church to the Holy Virgin Mary, Mother of God, is at the time of the anniversary of her death. This celebration is most probably the oldest of all celebrated for the Holy Virgin, and it takes place, without change, on August 15 in all churches. Since the time of Shnorhali, if not sooner, it has become customary for the Armenian church to celebrate this religious holiday for nine consecutive days, between August 12-18, and the two Sundays that come before and after.

The custom pertaining to the death of the Virgin Mary which has been accepted by almost all of the old churches and which was narrated in the hymn composed by Giragos Vartabed, "Arevelk Kerarpin", is as follows: that, after having lived in Jerusalem for 15 years, the Holy Virgin's mortal life came to an end in that city. All the Apostles, except Bartholomew who was absent from the city, performed the funeral rites with solemn ceremony and torch-lit procession and buried the Virgin at the side of the Valley of Getsemane. After three afternoons and three nights had passed, angelic singing was heard at her grave-site. A little later, Bartholomew reached Jerusalem, and because he wanted to see the Mother of God one last time, the Apostles opened her grave. They were astonished when they saw that her body was not there and they concluded that she had not, in fact, died but had only fallen asleep, that the singing of the angels had meant only that, that Jesus had long promised to raise his mother to Heaven, and that the absence of her body in the grave could only have been the fulfillment of that promise. This is the reason why the conclusion of his long and blessed life is qualified with the word "sleep" rather than "death".

As to the concept of her ascension into Heaven, although it had been considered from the oldest times in poems and reflective writings dedicated to the Virgin, it is only since the 9th century at the earliest or the 12th century at the latest that its dogmatic acceptance was made and the holiday came to be called "Assumption".

Adapted from "Saints and Feasts" of Patriarch Torkom Kooshagian of Jerusalem.

DORMITION OF THE VIRGIN

Armenian Manuscript Illumination. Tarberuni, the holy monastery of Ter-Huskan-Ordi. The scribe, Vardapet Mkrtitch 1475 A.D. Source: Boston, Public Library, Ms. No. 1327, Fol. 23v.

ԿՆՈՋ ԲԱՐՁՐԱՑՈՒՄԸ ԱՒԵՏԱՐԱՆՈՎ

(Ս. ԱՍՏՈՒԱՍԽԱՅՑ ՏՕՆԻՆ ԱՌԻԹՈՎ)

Հայ եկեղեցւոյ քաղցրախօս քնարը գողտրիկ փոխաբերութիւններով կը գրուած է Տիրամօր բազմազան շնորհները: Նարեկացին եւ մեր ուրիշ հոգեշունչ գրիչները իրենց տաղանդին ամենէն զմայլելի նրբեղանքներու բարձրագոյն ծաղիկները ընծայաբերած են, պատկերազարդելու համար Ս. Կոյսին հոգեկան գեղեցկութիւնները:

Աստուածածնայ տօնը ուրեմն պէտք է հռչակել իբր Տօն Մայրութեան, որ կրնայ գերազանցապէս ներշնչել Հայ մայրերը: Վասնզի կնոջ վիճակը միայն քրիստոնէութիւնով ազնուացաւ, եւ որուն կը պարտի իր ներկայ ընկերային բարձրացումը:

Հակիրճ ակնարկ մը նախաբխտոնէական կնոջ ընկերային դիրքին վրայ, կը բաւէ համոզելու մեզ այս մասին: Ընկերային բարեշրջման (evolution) դարաւոր հանգրուաններուն մէջ կինը տիրութեան ցաւազին դիմագծով մը կը ներկայանայ մեզ: Ան մայր եւ կին չէ արդի իմաստով, տէր իր ճակատագրի եւ հաւասարագոր իրաւունքներով, ապրելու, խորհելու, գործելու եւ զարգանալու համար: Իրաւ է թէ հնօրեայ շրջաններուն, յունահռոմէական պատմութեան մէջ կը հանդիպինք կանացի մեծ դէմքերու, որոնք իրենց բարոյական ճիւղերով մեզ հարցնելով հոգեկան հանած են, եւ միւսը իսկ մեր հիացումը կը գրուեն Ս. Գրոց անուանի կիները, որոնք իրենց բարձր հոգետեսութեամբ մարգարէութիւն եւ հերոսութիւն դեր կատարած են երբայական պատմութեան մէջ. սակայն բացառիկ եւ սակաւթիւ են ասոնք, որ նշանակելի փառքով մեր կը կանգնին կանացի համատարած խաւարէն եւ տափակ միջավայրէն:

Հիները լաւ գաղափար չունէին կնոջ մասին: Խելացի՝ բայց չար, խաբարայ եւ կորստաբեր կը նկատէին: Ս. Գրոց թեր ու դէմ վճիռ առածներն ալ աւելի նոյն տիրանուող լարը կը թրթռացնեն, երբ Սողոմոնի բերնով թունաւոր սլաքներ կ'արձակուին գեղեցիկ սեռին դէմ, որուն փափկաշնորհ հրապոյրներուն այնքան մոլեգնօրէն սպասարկած էր նոյնինքն թաղապսակ իմաստունը, անորակելի հեշտասիրութեամբ: Չէ՞ որ ըստ երբայական հայեցողութեան՝ նախամայրը զրդապատեալ կը նկատուի մարդուն անկման եւ թշուառութեան, դրախտին կորուստովը:

Կինը, արդարեւ, Գրիստոսէ առաջ, գրեթէ օրինական եւ իրաւական ո'չ մէկ ազատութիւն կը վայելէր արդի ըմբռնումով, որով իր բնատուր կարողութիւններն ալ կը խամրէին ստանց չբեղ փթթումներու: Կինը ստրուկ էր եւ իրաւագուրկ, սրտագրաւ գեղօր մը, գոր կրնար փշրել բրտօրէն այր մարդու մէկ տխմար քմահաճոյքը: Գաղափարական-մարդակազմական ըմբռնումով ալ ան պակասաւոր եւ ստորակարգ կը համարուէր հզօր սեռին: Սակայն Աւետարանի այն փրկարար պատգա-

ԲԱՐԵՒՍՍ ԵՂԻՐ ԻՄ ԵՒ ԻՄ ՄԻՋԵԻ

Օգնի՛ր ինձ, Մարիա՛մ,
Անաղարտ մնամ
Ա՛յն ֆահեանման աղտ-աղարտի
մէջ,
Որ դժգոհութիւն բառով է կոչում:

Դժգոհութիւնից եւ շա՛տ եմ
դժգոհ:

Օգնի՛ր ինձ Մարիա՛մ,
Եւ ասեմ՝ ինչո՛վ,
Բարեխօս եղիր ի՛մ եւ ի՛մ միջեւ,
Որ բանն աւարտուի
իմ ֆահաշտութեամբ:

Եւ խոովի եմ նաեւ աշխարհից.
Ե՛կ ու վերստին հաշտեցրո՛ւ դու
մեզ,
Թէ չէ եւ այսպէս ապրել չե՛մ
կարող:

Ուզում եմ նայել ինձ ու աշխարհի
Լիացած, ժպտո՛ւն ու գո՛հ
աչքերով՝
Յաղթելով ե՛ւ ֆաղքը, ե՛ւ պապակ
փափափ:

Ուզում եմ ապրել անչար ու բարի՝
Գմբէթի նեղումն քուսած տուղտի
պէս ...

Մի բու թառել է իմ գոյգ աչքերին.
Թոցրո՛ւ նրան:
Մի ձու սպիտակ ինձ բիր է
դարձել.

Կորցրո՛ւ այդ ձուն:

Ճաններ եմ նստած ինձ վրայ
Այնպէս,
Ինչպէս ֆունջութը՝ կաթնահունց
հացին:

Ճաններ ֆունջութ չէ.
Հացըս չի՛ ուտում:

Ճաննով է լցուած իմ նե՛րսը նաեւ,
Ինչպէս վարսանդը՝ խաշխաշի
սերմով.

Խաշխաշ չե՛մ ուզում.
Կակա՛ջ դարձրո՛ւ:

Ասում եմ, իբր, կապոյտի վրայ
Չեմ նստում նախնայ:
Լսու՛մ եւ, Մարիա՛մ,
Ինձ ներս ու դրսից կապոյ՛տ
հագցըրո՛ւ ...

ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿ

ԿՆՈՋ ԲԱՐՁՐԱՑՈՒՄԸ

(Շար: էջ 1-էն)

մին վրայ՝ թէ բոլոր մարդիկ անխտիր Հօր Աստուծոյ զաւակներն են, հաւասարութեան ոսկի հիմերը դարձնուցան, եւ կնոջ ճակատագիրը քաղցրացաւ:

Քրիստոնէութիւնը հօր լծակն եղաւ զօրութեան եւ ինքնակացութեան իգական սեռին, որ քանդելով ամէն պատուար ու շղթայ՝ իր շնորհները ի սպաս դրաւ հանրային կեանքին: Պատմութիւնը արձանագրած է բերաւոր վկայութիւններ, հաւատքի եւ գթութեան մարգերուն մէջ, կնոջ սիրալիւր ձեռքը մոգական գաւազանի դերը կը կատարէ ամէն բարեգործական հաստատութեանց եւ ձեռնարկներու մէջ. ան գթութեան հրեշտակն է տառապահիւժ հոգիներուն, ան շողն ու փայտն է օրհասական գինուորին՝ ուղղմական արհաւիրքներուն մէջ, ան կրանիթէ հիմնաքարն է ընտանեկան յարկին, առանց որուն ո՛չ դիւցազնավէպեր կը հիւսուին, ո՛չ բանաստեղծութիւններ կը հրաշակերտուին եւ ո՛չ հանճարներ կը փթթին:

Սակայն կնոջ ամենամեծ եւ անկապտելի շնորհը իր մայրութիւնն է: Կինը իբր մայր գերազանց էակ մըն է, արժանի ամէն փառքի եւ մեծաբանաց. ուրիշ ամէն կարողութիւններ եւ առաւելութիւններ կը նսեմանան այդ աստուածային պարտականութեան հանդէպ: «Կեցցէ կին վասն որդեծնութեան» (Պողոս): Կնոջ բարձրացումը հիմն է ընկերութեան զարգացման: Դաստիարակութիւնը գործն է տիպար մայրերու, որ իբր մարմնացում գործվի, բարութեան եւ նկարագրի, իրենց ձեռքին մէջ ունին ցեղի մը ապագան:

Այսու հանդերձ, գեղեցիկ սեռի այս փայլուն ձիրքերուն եւ դրական յատկութիւններուն հանդէպ, ան կը ներկայացնէ բացասական սուր կողմեր ալ, որ ծնունդ կուտան ընտանեկան եւ ընկերային խոր չարիքներու: Արդի կինը յաճախ չենք տեսներ իր կոչումին բարձրութեան վրայ: Ան թէեւ ձեռքագատուած՝ հնապաշտ կարգերէ՝ եւ մտայնութիւններէ, առաւելապէս ուշադիր է իր ֆիզիքական հրապոյրներուն քան բարոյական շնորհներուն: Ան անկախութեան եւ փառքի բուռն

տենչը սնուցանելով՝ ընտանիքի ապագան վտանգի ենթարկած է, քանի որ ճիգեր կը թափէ խուսափելու մայրական պարտականութենէ:

Ս. Կոյսին տօնը բարձր եւ բարերար ներշնչումներ կուտայ հայ իգական սեռին: Հայ օրիորդները երբեմն խուռներամ՝ ոսկեծին Անահիտի եւ գեղահարաշ Աստղիկի բազմիններուն բուռ բուռ ծաղիկներ ընծայաբերելով կուսական շնորհ եւ գեղեցկութիւն կը հայցէին: Որքա՛ն գերերկրային եւ ամենաշնորհ ձիրքերով կը փայլի Ս. Կոյսը, «Հրեշտակ ի մարզկանէ, մարմնատեսիլ քերովքէ, երկնաւոր արքայուհի, մաքուր որպէս լոյս» (Նարեկացի): Ան տիպար մայրն է, սիրալիւր, անձնազոհ, որուն սիրտը սուր փուշեր արիւնեցին խաչին ոտքը. մաքրափայլ կոյսն է, որուն հոգիին թերթերը շուշանէն աւելի անբիծ եւ ձիւնէն աւելի սպիտակ են:

Հայ օրիորդներ, որքա՛ն սուրբ ու խանդավառող է Ս. Կոյսին յիշատակը: Նայեցէ՛ք որ ձեր սրտի եւ հոգիի կուսական ծաղիկները անթառամ ու քնքոյշ մնան: Կեանքի յուսախաբուցութիւնները դառն ու այլազան են: Ս. Կոյսին յանեցէ՛ք ձեր նայուածքները, ամէն անգամ որ վտանգ մը սպառնայ ձեր սրբութեան, եւ օրհնեցեցէ՛ք Նարեկացիին հետ. — «Ահա կաթիլ մը կաթին քուժող կուսութեան յանձ, իմ անձրեւեալ կենաց ինձ գորէ»:

Հայ մայրե՛ր, թո՛ղ զբաւէ եւ առիւթնէ զձեզ օրինակը Ս. Կոյսին, որ յաւիտենական ճշմարիտ մայրն է, մայրական առաքինութիւններու հրաշագեղ տիպարը: Դուք ալ նախանձախնդիր եղէ՛ք մայրական փառքին, որ կը գերազանցէ աշխարհի բոլոր պատիւները: Կինը կարծես թէ գոյութեան իրաւունքը չունի առանց մայրական շնորհին:

Հայ ընտանիքը միշտ սրբութեան վառարան մը եղած է, ուր խորամխուս են ցեղին կենսունակութեան ոսկի սիւները, եւ հայ մայրերը՝ նուիրական քրմուհիները անոր բազմինին, ուսկից ցեղին կեանքը կը հոսի հրաձորան եւ ականալիտ:

ՄԵՍՐՈՊ ԵՊՍ. ՆԱՐԵԿԱՆ (Հ. Խօսակ)

BLESSING OF THE GRAPES

By: Archbishop Ardag Manoogian

After the Divine Liturgy celebrating the Assumption of the Holy Virgin Mary, the Blessing of the Grapes is held. First the Hymn "Park Soorp Khatchee" is sung, passages are read from the Holy Bible, then followed by a prayer composed by Catholicos Nerses on the occasion of the blessing of grapes.

It is remembered in the prayer that on the third day, God created the vegetation and plants and fruits of the earth, and later, he granted to Adam and Eve a rich and care-free life in Paradise; but because they were disobedient to God they were banished from Paradise. However, with the birth of our Lord Jesus Christ, man was freed from sin and death.

Henceforth, the Lord's blessing is beseeched for the gifts of grapebunches brought to the church by the faithful, so that they will be worthy of the forgiveness of sins and the rewards of Heaven, to become healthy in mind and in spirit. It is also implored from the Lord that He bless the grapevines and the vineyards from where the grapes were cut and brought to the church as gifts. It is implored that they have fertile and fruitful crops and that the vineyards be protected from all dangers — hail, icy cold and snow, sun, exposure, harmful insects — and with all the faithful in prayer, it is beseeched that they become worthy of the Kingdom of Heaven.

After the prayer, the grapes are blessed three times with "Orhnestsee Bahbanestsee" and are then distributed to those present.

In the past this ceremony was done in the vineyards. The priest, with scissors in his right hand and the cross in his left, would sing the hymn "Arevelk Kerarpeen Yev Otaran Loosadzin" with the chasuble, and in a procession would go to the vineyard of the church which was referred to as "Paradise." If the church did not have a vineyard, they would go to the neighboring village's or city's church's vineyard, and there, in the presence of the faithful, the ceremony of the blessing of grapes would take place. Then, toasts and wishes were made for the abundance of the fruit. It was also customary to give a portion to the birds by hanging the grapebunches from a high place on either a spring or a khatchkar. (See "Ankir Tbrootyoon", V. Rev. V. Ter Minassian's second volume, page 156).

From a religious viewpoint, the Assumption of the Virgin Mary and the Blessing of the Grapes do not have any correlation whatsoever. Its tie, as in the case of other holidays, came about simply as a matter of date and suitability to the season during which the Assumption was celebrated, tying the previously pagan holiday with the Assumption.

Generally in ancient times (pre-Christian) it was a wide-spread practice of religions to offer the year's first harvest's first fruit to God or to the temple. During the fruit season, when the fruits had already ripened, the first harvest was offered to the temple. On that occasion, a special prayer was said, after which the fruits were given to the heathen priests.

Even amongst the Israelites, this practice became custom. They also took the first harvest to the temple, first arranging the grapes in a basket or tray, then giving it to the priest saying, "I am grateful to the Lord that I entered the country to which the Lord had made our forefathers give oath." After the blessing of the harvest, he would say, "Now, dear Lord, I brought to you the first fruits of your land which you granted to me." (Deuter. 26, 1-10).

According to established rule and custom, the offered crops were wheat, barley, grapes, figs, pomegranates, olives and honey.

The meaning and purpose of bringing the fruits to the temple was to express gratitude to the Lord for the goodness they enjoyed and in this way, securing God's blessing for the fruitfulness and fertility of the next crop.

The Zoroastrians also had a custom of arranging the fruits on a tray and placing the tray on the table of the temple devoted to fire worship, so that the pagan high priest could bless the fruit and the donors with special prayers. The Zoroastrians gave preference to the pomegranate, quince and grape. And during wedding ceremonies, they would place pomegranates and fishes on the tray, with the pomegranate symbolizing growth, child-bearing and productivity, and the fishes symbolizing eternal life and re-birth.

Even in Armenia during the pre-Christian era, these same customs were practiced. The Armenians would bring the year's first fruit of the first harvest to the temple. During the celebration of Navasart, the gods, and especially the gods of fruits and abundant crops, would be offered large quantities of fruit as a gift by the believers.

The presentation of crops and fruits was done with special religious ceremony and the Armenian villagers would receive spiritual contentment by bringing their first harvest and offering it to the gods. Traces of these celebrations are still kept in the church today. Just as it was customary to bring fruit to the temples during the paganistic period, in the same way these same bearers of fruit are remembered in Christianity and even during the Diving Liturgy (Flour, wine). A remnant of this practice is the custom to bring fruits, candy, cookies to the church on Maundy Thursday for the midday. And from the ancient customs of the pagans still remains the practice of blessing the grapes. Furthermore, as a matter of seasonal harmony and convenience, this celebration takes place concurrently with the Assumption of the Blessed Virgin.

It was also customary in Armenia that at the time of the pagan holiday of Amanor, the people would bring many types of fruits and crops to the goddess Anahid. But after Christianity, taking into consideration the difficulty in gathering such a variety of fruits, preference was given to the grape and it was only the grape which the church blessed.

In the beginning of Christianity, the faithful would bring such gifts as bread, wine, honey, milk, birds, animals, vegetables and grains to be not only blessed, but to share as a meal together. The Second Apostolic Canon, Article 4, prohibited this practice and allowed only bread and wine to be placed on the holy table. "Send the rest of the fruits to the homes of the bishops and priests, and do not place on the table."

The same arrangement was called for the laws of the "Canon of Clement", saying, "If any one of the bishops or priests takes something aside from what is allowed to put on the table, be it honey or milk, chicken or other animal, then let him be defrocked." However, ears of corn or grapes for the holy table, oil for the holy candlestick and incense for the Holy Liturgy are all allowed. (Armenian Canonical Book, Vazken Hagopian, Page 75).

However, the regulations and laws established in the church could not totally erase from the people their customs and practices, and sometimes, just the opposite would occur. The church was to make these practices official and include them in its religious ceremonies, and of these, the most memorable has remained the Blessing of the Grapes as a Christianized holiday of fruits and crops.

THE AREC QUESTIONNAIRE

The Armenian Religious Education Council of the Prelacy has recently prepared a questionnaire designed to explore the religious attitudes, practices and beliefs of parishioners in the prelacy church community.

The questionnaires have been sent to all prelacy parishes. The Christian Education Committee (C.E.C.) of each parish has been asked to distribute them equally amongst their active and non active parishioners of ages 18 and older.

It is anticipated that the results of this survey will help AREC better understand and respond to the spiritual needs of our church community. Since each parish will receive a study report of their own community, the questionnaire results will also help the parish priest and C.E.C. in establishing meaningful programs on a local level as well.

The Greek Orthodox Church of America has recently conducted a similar survey and it is interesting to note that our survey results are showing a similar pattern in many areas to that of the Greek community.

To date, a total of 330 questionnaires have been returned from all but four parishes and the results are being tabulated. Several interesting trends have already been noted, some positive and some that are clearly "warning signs" to our church.

There is a strong indication of confusion and lack of knowledge on the part of the parishioners regarding what our church believes and teaches. Specific examples of this will be reported when the study is completed. On a more positive note, 80% show a desire and a willingness to learn more about our Liturgy, the Bible and Armenian Apostolic Church doctrine.

In response to one question about the Divine Liturgy, what was liked most and what was liked least, the positive answers overwhelmingly refer to the sharagans and music. What was liked least was the length and lack of understanding due to the language barrier.

While a large majority of the respondents do not understand the spiritual significance of the Liturgy and would like to see portions conducted in English as well as Armenian, 27% do not want to see any part of the service conducted in English.

The responses that were received to date fall very heavily in the 31 years of age and older categories. The fact that so few young people responded in itself is an area of concern. Additional questionnaires will have to be sent directly to the teens and young adult population in order to have a more representative scope to the survey.

Parishioners who would like to participate in this survey and have not received a questionnaire can do so by contacting their local parish or the prelacy.

AREC

Հաշտեանքը նուիրական գաւառն էր Հին Հայոց ու կը գրաւէր Տարօնոյ արեւմտահիւսիս մասը, տարածուելով մինչեւ Մանգալու Արիւրականց մօտերը: Հաշտիւնից մեհեանները միաձոյլ գանգուած մը չէին: այլ բաժնուած քանի մը մասերու՝ Հաշտեանքի մէջ, ինչպէս եւ Տարօնոյ ուրիշ կարեւոր կէտերու վրայ: Ամենամեծ մեհեանը Աշտիշատի մէջ էր: բաղկացած երեք բազմաբնակ, որոնք հաւանաբար՝ Իննականեանց, Մատնավանքի եւ բուն Աշտիշատի մէջն էին:

Աշտիշատէն յետոյ՝ գլխաւոր պաշտամունքի երկրորդ կայանը Իննականեան բազմաբնակ ըլլալու է, զոր հին մատենագրութիւնը՝ Քրիստոնէութեան ատեն կ'անուանէ «Մարգարէանոց Ս. Յովհաննու» սա, արդէն՝ իր բնական դիրքին եւ օդի-ջրի ազնուութեամբ կը մրցէր Աշտիշատի հետ, մանաւանդ Արքունի ամարանոցին իբր անմիջական հարեւան քաղաքական կարեւորութիւն ալ սկսած էր ունենալ: Ու բնականաբար Հայոց մեծ Քրմապետի հակողութեան ներքեւ էր, ու քանի որ երբեմն մեծ քրմապետութիւնն ալ արքայազուններուն կը տրուէր, դրացիական յարաբերութեանց շնորհիւ՝ աչքառու դիրքերու կը տիրանային: Ինչպէս կ'երեւի, Արշակունի Արտաշէս Բ-ի ատենը Հաշտեանց մեհեանները առանձին ուշադրութեան առարկայ էին, անոր որդի, Մաթան Քրմապետի հոգածութեամբ եւ թէ այցելութիւններով: քանի որ ըստ աւանդութեանց, Հաշտեանց մէջ կատարուած Նաւասարդի հանդէսներուն կը մասնակցէին ամէն տարի՝ Թագաւորը եւ Քրմապետը:

Մաթանը իր մէկ այցելութեան ատեն՝ Իննականերու մօտ նոր բազմաբնակ մը կառուցանել տուած էր ու խոստացած էր զալ տարի՝ Նաւասարդի տօնին՝ Աստղկայ մէկ ձուլածոն չինել տալով նուէր բերել եւ միանգամայն՝ Նաւասարդեան տօներու բացում մը կատարել նախ Աստղկայ՝ Արածանի կղզեակէն եւ ապա Իննականերէն: Ոոստումը կատարուած էր եւ մեծ պատրաստութիւններ կը տեսնուէին ընդունելու Մաթան Քրմապետը, որ ձուլածոյ արձանին հետ ճամբայ ելած էր դէպի Հաշտեանք ու Տարօն:

Ամառ էր: Չորս օր կար Նաւասարդի մեծ տօնին ու հանդիսութեանց կազմակերպութեան: Արդէն, ամէն տարի, այդ տօնին առթիւ, դէպի Տարօն եւ Հաշտեանքի բազմաբնակները կը խոնէին հազարաւոր ու բիւրեւարներ, երկրին ամէն կողմերէն եւ ամէն դասակարգէ: Այս անգամ հանդիսաւորներու թիւը կրկնապատիկ էր, ողջունելու համար արքայազուն հանդիսագիրը, հետեւորդները եւ մանաւանդ նորածնոյ արձանը սիրոյ աստուածուհուն:

Մասնաւորապէս Իննակաները մեծամեծ պատրաստութիւններ տեսնուած էին, նորակերտ բազմաբնակ մօտ, հովատուն դարաւանդին վրայ, եւ թէ չըջակայր: Քրմական բոլոր ընտանիքը եւ դասակարգութիւնը՝ իւր սարօք ոտքի վրայ էր: Այս հանդիսութիւնները թէեւ կրօնական անուան տակ, միանգամայն եւ տօնավաճառներ էին, ու թէ տեղական եւ թէ օտար սպորանքներու վրայ ահագին փոխանակութիւններ տեղի կ'ունենային, ինչ որ ստէպ տեղի կ'ունենայ եւ Մշոյ Ս. Կարապետի վարդապետի տօնին:

Ընդարձակ եւ օղակէտ ամէն տեղերու վրայ, ամառուան յատուկ՝ տաղաւարներ կառուցուել էին, մասնաւորապէս քրմապետին եւ հետեւողներուն համար: Միւս կողմէ՝ չորս հինգ օրէ ի վեր խոռոներամ հոն կը հասնէին՝ ետեւէ ետեւ հեռաւոր ու մերձաւոր հանդիսաւորներ՝ ըլլան բողբենի եւ չինական: Մեհեանատանը ու չըջակայ բլուրներ, անտառներ, պարտէզ-ծառաստաններ գրաւուած էին մարդոց բազմութեանէն: Արանց-կանանց, ծերոց, տղայոց եւ ամէն չափու հասակի մարդոց եւ ու գեոռուէն ասեղ ձգելու տեղ չկար: Սար ու ձոր կը ժաժար ու կը գմար ամբողջն ու ժխորէն ...

Յաւելեաց ամսոյ հինգերորդը ու վերջին օրը Իննականեր եւ բիւրեք բիւրոց հանդիսաւորաց՝ ոտքի վրայ ու շարժման մէջ էին ... լուր հասած էր որ Տիրի ոսկեգօծ պատկերը Խոզմու կամ Գոզմու լեռան (ուրկէ անցաւ Քսենոփոն իր նախանց բիւրոց ծանօթ ճամբորդութեան ատեն) վրայէն պիտի իջնէ Արածանի այն փոքրիկ կղզին վրայ, որ ծանօթ է, Գուրգուտ անունով ուր կար բազմի մը յանուն գեղեցիկ շատուածուհուն եւ բազմաթիւ մարման Աստղկայ, եւ ուր՝ գիշեր մը կայան պիտի առնէր Քրմապետը: Ոչ միայն այդ բազմից՝ այլ շուրջ Արածանիին ալ նուիրական էր, եւ այն օր աւելի նուիրագործ, քանի որ Նաւասարդի տօնին՝ չըջակայ ժողովուրդը խոռոներամ պիտի վազէր պլուպուրի անոր սրբագործ ըրին, լողանալ եւ սրակուրի բոլոր հալաններով՝ «ի խմբել գլխաւորակ նոյնիմ եւ ջրհեղեղիմ» ...

Մեկնած էին Հաշտեանքէն եւ Իննականերէն բոլոր քրմականք եւ անոնց ետեւէն ամբողջ խաթամուս, որը ձիաւոր, որը հետաւոր՝ դէպի Աստղկայ բազմաբնակներ՝ Գուրգուտան ...

Մարդկային հեղեղ մ'էր Իննականերէն մինչեւ Արածանի եւ հանդիպակաց կողմէն ալ՝ Գոզմու սարէն մինչեւ Ի ճաղկունք դաստակերտն Աստղկայ բազմաբնակ ...

Մեծ քրմապետը մեծագոյն հանդիսաւորութեամբ կը յառաջանար: Ահագին բազմութիւն կը հետեւէր անոր: Հեղափոխ Արածանին իր փշերը ժողոված էր, եւ բացած ծանծաղ հունը իր վճիտ ու պապուն ջրին մէջէն: Քրմապետը բազմութիւնը ճեղքելով՝ հասաւ բազմաբնակ ու հոն՝ զկայ առաւ: Արդէն երեկոյ էր եւ որոշուած էր հոն գիշերել: Փոքր կղզեակը անբաւական եղաւ բոլոր բազմութեան: Մաս մը գլուխ-գլխի դրած հոն՝ պատկեցան բացօթեայ, իսկ աւելի ստուարագոյն մասը Արածանիի տարածուն ափերը, կանխաւ՝ ամէն մէկը գրաւելով այն լողարանները, ուր հետեւեալ՝ օր՝ ոտով-գլխով, մարմնով-հալուով պիտի լողային ...:

Նաւասարդի մէկն էր: Նոյն օր կէս գիշերէն յառաջ՝ բոլոր ժողովուրդը ոտքի էր՝ օրուան յատուկ աղօթքները ու մրմունջները ձօնելու: Ժողովուրդը պաշտումի ջերմեռանդութեան ու չըջակայ զգայականութեան խորանն է, ինչ հաւատքի մէջ ալ առաջնորդէն գինքը, ինչ հոգեւոր ներշնչումներ ալ տան՝ ան պատրաստ է կանխելու եւ Աստուծոյ փշերէն կախուելու:

Այսպիսի կրօնական համախմբութեանց ժամանակ՝ ժողովուրդեան ամէն մէկ դասերը իրենց օրպահակը կ'ուստին այն տուրակէն, զոր իրենց շաւկը ծրարած ունին ամէնքն ալ: Հանդիսաւոր օրերուն համար ժողովուրդն ունի իր յատուկ պաշարը՝ իւրեղէն հացերէ, թացաններէ շինուած, կ'ունենան նաեւ խորոված հաւ, հակիթ ու տապակոց համար՝ իւր, ալիւր, խաւիժ, եւայլն:

Դէմ աղօթարան լուացուելէ եւ աղօթելէ վերջ՝ չորս կողմէ միասին բունկելիներ տապակոցի կերակուր պատրաստելու, զորս՝ յոտնկայս լափեցին: Մինչ մէկ կողմէ քուրմերու լէզէնը գիշերային պաշտամունքով զբաղած էր, ցուլք գուարակը՝ ողջակէզ կ'ըլլային — որոնց մէջէն գողածուրի կը հանուէին խորտիկք քրմականք եւ միւս կողմէ՝ Արեգն արեւաբաշխ իր հրեղէն բոծամը սրսած՝ վեր կը թռէր Տոսպի ծովէն՝ Միփան Սարէն եւ Արարատ աշխարհքին կը վերադարձնէր՝ ի ծովն անյատակ հանգտած ու հանդրադարձ իր լուսասփիւռ ճառագայթները ...

Երկնուց երես՝ կարմիր-կամար շողերով ծածկուած էր: Արեւու առջինեկ շողն կուգար համբուրուել հետ Աստղիկին աննմական, եւ կ'ողջունէր անոր բազմից, բազմեմայրն եւ կղզեակն կանանչազեղ ... Ժողովուրդն՝ ի դէմն արեւու՝ կը կրկնէր իր աղապատանքը: Մատաղ երամ մանկտին ալ կը հիանար ու կ'ուսուսանար հաւատաւորի ցօղով ու արցունքով:

Քրմապետն ու քուրմեր կը պատրաստուէին շարժուել: Բազմութիւնն երթալով կը ստուարանար: Գրեթէ դաշտ ու դուրան ծածկուած էր անհամար բազմութեամբ: Սկսած էր արդէն հանդէս Նաւասարդի: Քառասուն քուրմեր սպիտակ հագած, իւրաքանչիւրին ձեռք մէկ-մէկ սպիտակ աղանիներ՝ բազմաբնակ առաջ ելած կեցած էին: Իրենց երեսն ուղղած դէպի Արածանիի արեւելեան ափը, ուր բացի բազմութեանէն, դաս մը քրմեր ալ ոտքի կեցած, նշանի մը կը սպասէին: Ու ահա բազմաբնակ մէջ՝ քրմական երգերու խառն ի խառն աղաղակ մը փրթաւ, որ մարդոց ժխորին եւ Արածանիի ալիքներուն ապառաժներուն վրայ թափուելէն ու գոռումէն՝ ահագին աղմուկի մը որոտումը կը հանէր գետին հոսանքն ի վեր: Գուրս եկան փոքրիկ բազմիցէն քրմապետն ու քուրմեր՝ իրենց ուսերուն վրայ կրելով՝ Աստղկայ՝ ձոյլ արծաթի փալիւրուն արձանը, ու խմբերգով բարձրացան բազմի կամարին վրայ՝ ուր դեռ կը սպասէին աղանակեր քրմեր: Պղնձէ եռոտանի աշտանակի մը վրայ, գետեղուեցաւ շատուածուհուն արձանը եւ երկու աւագ քուրմեր արծաթի անօթներով անուշահոտ ծխանելեակներ ներկայեցին անոր ...

Մինչ չորեքուսէ ծով բազմութիւնը հանդիսաւորներու ու պաշտողներու իր յարգանքն եւ աղօթքը կը մատուցանէր հեռուէն ու մօտէն, բոլոր քրմական դասը հագած էր իր ամենէն փառահեղ մեհեանական հալանները: Ոչ միայն աչքառու էին երկու քրմապետներու հազուատները ... իւրաքանչիւրն ունէր գլխուն վրայ մէկ մէկ խոյր բոլորչի ու սրածայր, ոսկի թելերով ասեղնագործուած: Անոնք հագած էին նաեւ բեհեզ ու ծիրանի վերարկուներ, որոնց քղանցքը գետինը կ'աւելէր. նշանաւոր էր նաեւ պարեգօտը՝ ժամ հիւսկեկներով: Նաեւ ծոպաւոր կրկնակալը որոնք մինչեւ ծոռնակեր կ'երկարէին ... քիչ յետոյ՝ ծխանելիքներու անօթները առնուեցան քրմապետներու ձեռքերէն եւ մէկ-մէկ սպիտակ աղանի մատուցուեցան: Անկէ վերջն ալ արծաթ սափորով ջուր առնուեցան այն աղբերակէն, որ բազմաբնակ քովիկը կը բխէր ...

Տրուած նշանին վրայ՝ արծաթ սափորէն ջրեր սրկուեցան քրմապետներու ու քրմերու ձեռքերուն վրայ թառած աղանիներուն որոնք անմիջապէս արձակուեցան եւ ընդհանուր ժխոր, աղաղակ մը ալեկոծեց բոլոր բազմութիւնը:

Նոյն հետայն՝ գետափը սպասող քուրմեր խմբովին ջուր նետուեցան եւ անոնց հետ բոլոր բազմութիւնը: Ոչ ոք անմասն մնաց լուացումէ եւ

լողանքէ: Արածանին՝ ալ տեղ չունէր ծածկելու բիւրաւոր բազմութիւնը, որուն խառնուած էին կին, մարդ, երախայ, եւայլն: Համեստութեան դէմ բան մը չկար՝ ամէնքն ալ հալաւով ջուր կը մտնէին ու ջերմեռանդօրէն իրենց հետ ունենալով թոռուցիկ աղանիները: անպատեհութիւնները արգիլելու համար՝ հընէն՝ հալաւով լողանք հրամայուած էր ու պարտադիր էր ամէնուն:

Առողջապահական տեսակէտով ալ վախնալիք բան մը չունէին. Նաւասարդի արեւը իր տաք շողերը ամէնուն ալ տրամադրութեան ներքեւ դրած էր: Կէս օրէ երկու ժամ առաջ ջրալողանքի արարողութիւնն սաւարած էր ու քրմապետը մեկնումի հրաման տուին: Նորէն շարժեցաւ բազմութիւնը:

Գուրգուտայէն մինչեւ Քարկէ կամ Իննականեր, երկուքուկէս ժամ կը տեւէ: Օր առաջ էր դեռ: Կամկար ու հանդիսաւոր սկսան յառաջանալ: Տիրի արձանը ըստ սոփորութեան սպիտակ ջրերին վրայ էր, ծածկուած թանկագին շորերով: Հարիւր քուրմեր՝ սպիտակագգեստ՝ արձանը կը տանէին, խումբ մ'ետեւ, խումբ մը առաջ: Անոնցմէ վերջ կուգային ջուրթակ քրմապետներ՝ գեղեցիկ սփոյսներու վրայ, չըջակատուած հարիւրաւոր սպասաւորներով ու հազարաւոր հանդիսաւորներով: Միասին նաեւ աղնուականք եւ իրենց տիկիները — երամօք մեծշտեաց եւ աղախնեայց:

Ամբողջ ա'յնքան շատ էր, որ բազմութեան մէկ գլուխը Քարկէ հասած էր, իսկ միւսը՝ դեռ Արածանիի ափերու մօտ: Հարած-գահ էր (իրիտեպահ) ու բազմութիւնը հոն հասաւ Հաշտեանքի Իննականեան մեհեանատեղին եւ ուղիղ դիմեց պաղ աղբիւրին բլրակը մեծ բազմին մօտ, ուր քրմական ամբողջ ընդունեց գանոնք երգելով, նուագարաններով ու առաջնորդեց բազմաբնակները:

Արձանը դեռ ներս չառած, Քրմապետը՝ բոլորի գագաթին՝ պահ մը ի ցոյց դրաւ զայն հիացող բազմութեան առջեւը, յետոյ՝ մերկացուելով թանկագին կապոց-ծրարներէն՝ խնկուեցաւ ու գովաբանուեցաւ ...

Ձուլածոն շատ բարձր էր՝ Գիսանէի ու Դեմետրի արձաններուն նման, որոնք՝ 12-14 կանգնաչափ են եղեր, այլ իբր հինգ կանգուն, արծաթի-ոսկեգօծեալ՝ գեղեցիկ պատուանդանին հետ, որ կը կրէր խորհրդաւոր նկարներ: Պաշտումի արարողութիւններէ վերջ՝ փոխադրեցին իրեն յատուկ բազմաբնակ: Բազմաթիւ ոչխարներ, արջառներ, ցուլեր կրկին ողջակէզ եղան, ու խրախճանութիւնները, անհուն բազմութեան մէջ շարունակուեցան երկար ատեն. հանդիսաւորներու թիւը կը կարծուէր աւելի քան տասը բիւր, որոնց մէջ մեծ տեղ մը կը բռնէին իշխանապետը, համբայք, մեծատունք ու տոհմիկ անձնաւորութիւններ՝ ի գաւառաց-գաւառաց, լեռնականաց եւ դաշտականաց:

Ու շարունակուեցաւ Նաւասարդի աշխարհախումբ տօնը հայրենի՝ երկա'ր դարեր, երգօք գուսանաց, խաղօք փէլիվանաց, մինչ զուգընթաց հնչէին քնարք գողթնականք, սրինգք բիւրականք:

Լուսաւորիչը՝ Քրիստոնէութիւնը տարածելէ յետոյ՝ թէեւ արգիլեց հեթանոսական խաղերն ու խրախճանութիւնը, սակայն Նաւասարդի վարդապետը պահեց իր սեղանին վրայ բոլորական Հայութեան մէջ. կարելի չեղաւ ջնջել զայն: Հարկ եղաւ շարունակել, ձեւափոխութիւններով եւ Ս. Կարապետի վանքի բազմահոյլ ուխտաւորութեան հետ նոյնացնելով: Բնիկ Հայութիւնը կը պահէ վարդապետն, վարդապետը՝ ինչ որ ըլլան պայմանները, վարդապետը պիտի մնայ իբր ամենահին յիշատակն ու աւանդը մեր նախապատմական պայպերու Նաւասարդի տօնին:

ԳԵՂԱՄ Տ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

OUTREACH
Archbishop Mesrob Ashjian
Prelate
OUTREACH (USPS 426-490) is published monthly by the Prelacy of the Armenian Apostolic Church of America, 138 East 39th Street, New York, New York 10016, (212) 689-7810. Unsolicited manuscript will be considered for publication; please include a stamped, self-addressed return envelope. We reserve the right to edit articles in order to conform to space limitations. Signed articles do not necessarily reflect the policy of the Armenian Apostolic Church of America. Send all correspondence to the above address to the attention of the Editor. Printed in the United States of America, Second class postage paid at New York, N.Y. 10016.

ARCHBISHOP MESROB ASHJIAN VISITS ARMENIAN COMMUNITY OF BUENOS AIRES

Recently, Archbishop Mesrob Ashjian, Prelate of the Armenian Apostolic Church of America, arrived at the Ezeizi Airport in Buenos Aires, Argentina on Friday, June 29th, where he was greeted by His Grace, Bishop Krikoris Pouniatian, Prelate; Mr. Samuel Bosnoyan, member of the Armenian Center Executive; Mr. & Mrs. Armen Metzadurian; and the editor of the "Armenia" newspaper, Mr. Bedros Hadjian.

That same day, the Archbishop visited the St. Gregory the Illuminator Armenian Cathedral and was received by the Prelate, Bishop Krikoris. Then he toured the "Armenia" building.

The following evening, June 30th, Archbishop Ashjian attended the A.R.S. Bodurian Retirement Home Board of Trustees' Banquet and delivered a short and moving speech.

On Sunday, July 1st, the annual "Madaghorhnenk" of the Vincente Lopez St. Kevork Church was held. The Serpazan was invited to preach during the Divine Liturgy, and he spoke on the theme of St. Nerses Barteve the Great, the "Illuminator of Hearts".

On Monday, July 2nd, Serpazan paid a visit to the Armeno-Argentina School of Buenos Aires, and met with the school's 500 students. The school administration planned a warm reception for Serpazan who toured the various parts of the school.

That same evening, the grand opening of the beautiful "Armenian Theatre" of the Armenian Cultural Association was held, with the participation of the Arax Choral Group. Archbishop Ashjian was invited to speak during the program, and, on behalf of the Catholicosate of Cilicia, he presented the conductor, Mr. Jean Almoukhian with the Cilician Cross "Asbed" Insignia. Mr. Almoukhian had actually been bestowed this honor on December 6, 1982, but due to circumstances beyond control, the presentation had not taken place.

Archbishop Mesrob reads the "Gontag" of the late Catholicos Khoren I, bestowing upon Jean Almoukhian the title of "Knight of Cilicia".

On Tuesday, July 3rd, Archbishop Ashjian was the guest of the St. Gregory the Illuminator Educational Institution and was greeted by the school's principals, Mrs. Beatrice Fessand and Mr. Bedros Hadjian. He was then led to the Armenian Center's Hall where the "Kevork Chnnozian" Secondary School students had gathered. Bishop Krikoris was also present, and all three warmly received the Archbishop, and once again he was invited to speak. Serpazan highly praised the Argentine-Armenian community for its accomplishments and endeavors.

The following day, Wed., July 4th, Serpazan was the guest of the Khrimian (Hairig) Schódl. He spoke with the Secondary level students about the Armenian-Americans. Then Serpazan attended a luncheon held by the school board. In a very moving ceremony, over 500 people sang from their hearts the "Haratch Nahadag" as the Argentinian and Armenian flags were lowered. Serpazan, in his speech, said he hoped that the young generation present would one day see their Armenian flag flying over their Armenian homeland, all around Mount Ararat.

The same day, Serpazan visited the Armenian cemetery, and later that night, he attended the Armenian Relief Society's Nairi Dance Ensemble's presentation.

On Thursday, July 5th, Archbishop Ashjian visited the magnificent Armenian Cultural Association's "Armenia" Building, which is located directly across from the St. Gregory the Illuminator Cathedral on Armenia Avenue. The building consists of many floors, with the huge reception hall on the first and the dining hall on the second. Nothing has been spared to make these halls beautiful and accommodating. The third floor consists of the various rooms of the "Agoump", and on the fourth floor is found the "Armenia" newspaper's office. The fifth and sixth floors belong to the "Armenia" Theatre, which is unmatched in the Diaspora.

Adjacent to this building are the basketball courts of the Homenetmen, an Olympic-sized swimming pool and a youth hall.

Archbishop Mesrob Ashjian concluded his visit to this Armenian community of Buenos Aires on Friday, July 6th, 1984, returning to New York with wonderful memories of a thriving community in Argentina.

«Բագրեւանդայ բլուրներէն բարձրաձայն հնչած Նաւասարդի երգերն ու՛ր էր քէ դարձեալ լեռներէն եւ անձաններէն արթննալով՝ ելնէին հնչէին ի բարձրավանդակ Բագրեւանդ, յիշատակօք Հայկայ եւ Տրդատայ, Բարդողիմեայ եւ Գրիգորի, ամենայն անվնաս յիշատակօքն Նաւասարդայ»

Հ. ՂԵՒՈՆԿ ԱԼԻՇԱՆ

DAYS OF GRACE AND JOY AT THE ARMENIAN SEMINARY OF BIKFAYA

This year, the month of June was full of grace for the Armenian Theological Seminary of the Catholicosate of Cilicia, Antelias, Lebanon. Traditionally, the month of June and the Feast of Pentecost is the season for ordinations, and this year, we had the joy of having several ordinations.

H.H. Karekin II and the Dean of the Seminary, Archbishop Datev with the graduates of the Seminary. In the middle is seen Mr. K. Kandaharian, who has a 30 years' service to the Seminary.

On June 3rd, nine deacons were ordained: Levon Hejinian, Garo Keshishian, Sarkis Apelian, Krikor Tavitian, Krikor Zeytounian, Moushegh Mardoyan, Ara Topalian, Vartavar Kasbarian, and Robert Kurdian. They were received by their Dean, Archbishop Datev Sarkissian, the celebrant of the Divine Liturgy who ordained them Deacons according to the inspiring ceremony of the Armenian Church rite. The ceremonies were presided over by His Holiness Catholicos Karekin II, and surrounded by bishops, vartabeds, and members of the Religious Brotherhood of the Catholicosate of Cilicia.

Next Sunday, June 10th, was the Pentecost Sunday, a most appropriate day for the ordination of priests. The two graduates of the Seminary, Deacon Hagop Tcharian and Deacon Hagop Doghramadjian, who had applied for priesthood and membership in the Brotherhood of Catholicosate of Cilicia, and who had taken their vows of celibate priesthood, were ordained by the Dean of the Seminary, Archbishop Datev Sarkissian. While anointing their foreheads and hands, he gave their new names by calling them Fr. Babgen and Fr. Khoren, in memory of the late two Catholicoses of the Great House of Cilicia. Following the ordination service, a special ceremony took place in which the newly ordained priests received the monastic hood (veggar) as the sign of their celibate priesthood and were admitted into the membership of the Brotherhood of the Catholicosate of Cilicia.

On June 14th, three former students of the Seminary, Rev. Hamazasb, Rev. Nareg and Rev. Kegham, who three years ago were ordained priests, were elevated to the rank of Vardabet (equivalent to the degree of Doctorate according to the Armenian Church tradition). This degree is granted upon the presentation of a thesis, a scholarly study of a theological, spiritual, ecclesiastical or historical theme. In the course of the past three years, the three priests had prepared their theses on the following subjects: Fr. Hamazasb - "Catholicos Sahag II Khabayan and His Times", a historical and literal study of the 36 years of pontificate, 1903-1939; Fr. Nareg - "Commentary and Exhortation on Faith and Conduct", by St. Gregory of Narek (translation with introduction of a 10th century theological treatise); Fr. Kegham - "Arabic Christian Modern Literature", selected translations from five Arabic writers with a historical introduction to modern Arabic literature.

Upon the presentation and examination of these theses, His Holiness Karekin II gave permission to elevate the three priests to the rank of Vardabet. The ceremony was performed by His Eminence Archbishop Ghevont Tchebeyan in the Cathedral of Antelias.

Finally, on Tuesday, June 26th, the 54th Commencement Exercises of the Antelias Theological Seminary were held at the new and still unfinished hall of the Seminary in Bikfaya. Graduated were two "Apegha"s, nine deacons and one candidate for married priesthood.

BOOKSTORE NEW ARRIVALS

Armenia: The Continuing Tragedy. A World Council of Churches Background Information Document, No. 1984/1, Commission of Churches on International Affairs, 56 pages. \$3.00 plus 50- postage.

ԱՐՄԱՍ, Հրատ. Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի, Արարատը 40 պատկերներով եւ 40 բանաստեղծութիւններով: Լուսանկարիչ՝ Սարգիս Կ. Համբարձումեան, ծաղկող՝ Ալբերտ Կարազեան, Երէբունի հրատ. Ֆինլանտա, 1984: 10 տուրք: Առաքման ծախսով՝ 11:00 տուրք:

Յովհաննէս Երզնկացի (1230-1293թթ.) - ՀԱՒԱՔՈՒՄՆ ՄԵԿՆՈՒԹԵԱՆ ՔԵՐԱԿԱՆԻ. Աշխատասիրութեամբ Բանասիրական Գիտութիւնների Դոկտ. Փրոֆ. Լ. Գ. Խաչերեանի, Լոս Անճելըս, 1983 թ., 392 էջ, 12 տուրք: Առաքման ծախսով՝ 13:00 տուրք:

SEND YOUR ORDER TO THE BOOKSTORE
Prelacy of the Armenian Apostolic Church of America
138 East 39th St., N.Y., N.Y. 10016
Tel.: (212) 689-7810